

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมคือสังขารม สังขารมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่มิชิวิต สิล สมภาธิ ปัญญาเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากจิต ถ้าเกิดขึ้นจากจิตเป็นสิ่งที่มิชิวิตใจ

กิเลสมันก็มีชิวิต มันควบคุมสัตว์โลก ควบคุมหัวใจของสัตว์โลก กิเลส กิเลสมันคืออะไร กิเลสมันคือสมุทัย สมุทัยคือตัดหาความทะยานอยากของใจนั้น ถ้าตัดหาความทะยานอยากของใจนั้นมันอยู่ในหัวใจนั้นๆ ถ้าอยู่ในหัวใจนั้น ฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อให้เข้าถึงตัวมัน ถ้าเข้าถึงตัวมัน มันต้องมีสติปัญญาเป็นสิ่งที่มิชิวิต ไม่ใช่รูปแบบใจ

ถ้ารูปแบบ การศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษา มา ศึกษา มาด้วยความจำ ศึกษา มาด้วยทางวิชาการ วิชาการก็เอาไว้นั้นหนึ่ง แล้วเวลาตัวเอง พุทธิกรรมคนก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เป็นเช่นนั้น

เวลาเขาบอกจะปฏิรูปศาสนาฯ ถ้าปฏิรูปศาสนา เขาไปปฏิรูปศาสนา ปฏิรูปตรงไหน จัดไว้ให้สวยๆ ให้คนมาเที่ยววัด... ไปสวนลุมฯ ก็ได้

ไปวัดมันมีข้อวัตรปฏิบัติ วัตรปฏิบัติวัดหัวใจของคน ถ้าวัดหัวใจของคน คนที่มาวัดต้องสำรวมระวัง คนที่เขาไม่พัฒนธรรมนะ เวลาจะเข้าวัดเขาจอดไว้ข้างนอก เราเจอบ่อยมาก เขาจะเดินเข้ามานะ ตามโยมมาอย่างไรละ

เอารตมา

ไว้ไหน

จอดข้างนอก เกรงใจ

เขาเกรงใจเพราะอะไร เกรงใจเพราะสำนักปฏิบัติ สำนักปฏิบัติเขาต้องการความสงบสงัด เขาไม่ต้องการเสียงอีกทีก็กรีกโครม ฉะนั้น เวลาพระปฏิบัติ พระปฏิบัติเขาถึงหลีกเร้น เวลาหลีกเร้น สังคมโลกเขาบอกว่าไม่จริง ถ้าจริงต้องภาวนากลางสนามหลวงสิเว้ย

เวลาลูกหลานเราณะ เวลาลูกหลานเราเกิดมาแต่ละคน เวลาเกิดมาแต่ละคน เราต้องดูแลรักษามันอย่างดีใช่ไหม ลูกหลานก็ไปเกิดกลางสนามหลวงสิ มันคิดเชื่อโรคตายหมดนะ นี่ก็เหมือนกัน เวลาจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเขาก็ต้องสงบระงับใช่ไหม

ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุดนะ ชีวิตนี้สิ่งที่ได้มา เวลาจะได้มา เห็นไหม เวลาถอยรูดออกจากอู่คันหนึ่ง มันก็ต้องซ่อมบำรุง ต้องมีการตรวจเช็คพร้อมใช้งานใช่ไหม นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตนี้คลอออกมาจากอู่ จากครรภ์ของมารดา คนเราเกิดมามีกายกับใจๆ เวลาวัฒนธรรม ประเพณีก็เรื่องของร่างกาย เรื่องของร่างกายนะ หายอยู่หากิน หามาเพื่อความดำรงชีวิตไง แต่เวลาธรรมะๆ ขึ้นมา เรื่องของหัวใจใจ ถ้าเรื่องของหัวใจๆ เวลามันทุกข์มันยาก ธรรมโอสธ ถ้าธรรมโอสธ สิ่งที่ยากกับใจมันเกี่ยวเนื่องกัน มันเกี่ยวเนื่องกันนะ

เวลามันหิวมันกระหายขึ้นมามันก็มีทุกข์มียากขึ้นมา เวลาคนกิเลสหนาจะกินอะไรก็กินเพื่อกาม กินเพื่อเกียรติ กินเพื่อศักดิ์ศรี มีอะไรเป็นถ่าน เวลาพระเรา พระเราบิณฑบาตเลี้ยงชีพด้วยปติแข้ง สิ่งที่ดีกบฏอะไรก็ได้ ถ้ามันตบฏตบตบ เลี้ยงชีพด้วยปติแข้ง คนที่สูงส่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นพระอรหันต์ บิณฑบาตเลี้ยงชีพทุกวัน นี่ก็เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นสัจจะเป็นความจริง ท่านไม่ทอดทิ้งธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ศาสดาองค์ต่างๆ ทำมาอย่างไร ย้อนว่า ประเพณีของพระอรหันต์เจ้า ประเพณีของศาสดา คุณติ เวลาพระเจ้าสุทโธทนะนิมนต์ไปโปรดที่เมือง แล้วไม่ได้นิมนต์ไว้ เข้าขึ้นมาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบิณฑบาต พระเจ้าสุทโธทนะนี่ อู้ฮู! ทำไมลูกมันมาขายชีหน้าได้ขนาดนี้ละ ลูกกษัตริย์ออกบิณฑบาต นี่มันขอตาน ก็พ่อไม่ได้นิมนต์ไว้ ถ้านิมนต์ นิมนต์ฉันก็อีกเรื่องหนึ่งนะ ไม่ได้นิมนต์ไง

นี่ไง จะถือสิทธิ์ เวลาถือสิทธิ์ว่าเป็นพ่อเป็นลูก เป็นพ่อเป็นลูกมันก็เกิดมาในวิภวภูชะไหม แต่ศาสดาเป็นธรรมวินัย เป็นตัวอย่างใช่ไหม ออกบิณฑบาตเป็นวัตร เลี้ยงชีพขึ้นมา เลี้ยงชีพขึ้นมาเพื่อดำรงชีพนี้ไว้ ชิวะๆ สิ่งที่มีชีวิตมันมีคุณค่า มีคุณค่าที่ไหน มีคุณค่าต่อเมื่อมีสติมีปัญญา

มีสติปัญญาเลือกเฟ้นสิ่งใดดีงาม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คนทำดีต้องได้ดี คนทำชั่วต้องได้ชั่ว ถ้าคนทำคุณงามความดี ความดีเป็นความดีวันยังค่ำ เราจะรู้หรือจะไม่รู้มันก็เป็นความดีของมันใช่ไหม แต่นี่เราต้องส่องกล้อง อะไรดี อะไรชั่ว นี่พื้นฐาน พื้นฐานของเราชาวพุทธขึ้นมา

คนเราถ้ามีอำนาจวาสนานะ ผิดชอบชั่วดีมันรู้ของมัน แต่คนพาลมันไม่รู้จักความผิดชอบชั่วดีของมัน ถ้าไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีของมัน นี่ไง ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าควรชมคนที่ควรชม ควรส่งเสริมยกย่องคนที่ควรยกย่อง ควรยกย่องคนที่ดี คนที่มีใจเมตตา ใจเป็นธรรม ควรยกย่องเขา ทำดีเท่านั้นนะ นี่ทำดีทางโลก มันเหมือนแหงหวาย ลูกรางวัลที่ ๑ รางวัลที่ ๒ มันจะได้ผลตอบแทนเท่านั้น

แต่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำแล้วจบ ทำดีทิ้งแหงหวาย คำว่า “ทำดีทิ้งแหงหวาย” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดานะ ครูบาอาจารย์ของท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านต้องการอะไร ท่านไม่ต้องการอะไรทั้งสิ้น มันไม่ต้องการอะไรทั้งสิ้นเพราะอะไร เพราะท่านหาของท่านพร้อมแล้ว อย่างเรานะ เรามีความสุขความอุดมสมบูรณ์ในชีวิตของเราแล้ว เราต้องการอะไรอีก เราต้องการอะไรอีก

แต่เว้นไว้แต่ทางโลกมันไม่มี ทางโลกไม่มีคือกิเลสตัณหาความทะยานอยากมันไม่เคยอึด มันไม่เคยพอหรอก แต่ในทางธรรมๆ ถ้ามันอึดหน้าสำราญแล้ว มันจบแล้ว มันมีอะไรอีก มันไม่มีอะไรแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติของท่าน ท่านสิ้นสุดแห่งทุกข์แล้ว ท่านต้องการสิ่งใดอีก ท่านไม่ต้องการสิ่งใดทั้งสิ้นเลย ถ้าไม่ต้องการสิ่งใดทั้งสิ้น ดำรงชีพไว้ทำไม

มารนะ เวลาบอกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าให้ตายไปเถอะ นิพพานไป เขาว่านิพพานมันยอดเยี่ยม ก็ตายไปสิ อยู่ทำไมล่ะ ตายไปสิ เพราะอะไร เพราะถ้าอยู่แล้วมันมีชีวิตเป็นแบบอย่างไง ครูบาอาจารย์ที่ท่านไม่มีสิ่งใด ไม่ต้องการสิ่งใดแล้ว ท่านดำรงชีพ ไม่ต้องการสิ่งใดเลย ถ้ามีสิ่งใดขึ้นมามันของเกิน อย่างเรา เราสมบูรณ์แบบแล้ว เขามาฝากของไว้ ถือไว้ ต้องถือนักมือไปตลอดเวลานะ เขาฝากไว้ เอาไปกินเขา นี่มันไม่มี ถ้าเอามาก็มาฝากไว้เกิน มันของเกินทั้งนั้นนะ มันไม่มีความจำเป็น ถ้ามันมีความจำเป็น ความจำเป็นตอนที่ท่านขวนขวายสิ

นี่ไง สามเณรน้อย ภิกษุที่บวชใหม่ เราชาวพุทธ บริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เราส่งเสริมกัน เราดูแลกัน เราเพื่อคุณงามความดีของเรา นี่ไง เราก็อยากได้บุญกุศลไปข้างหน้าใช่

ไหม คำว่า “บุญกุศล” คือทำคุณงามความดีไง ถ้าทำคุณงามความดี จิตใจเป็นสาธารณะเพื่อสังคม เพื่อสังฆะ เพื่อความมั่นคง

เวลาบวชลูกๆ ใครเอาลูกมาบวช พ่อแม่ได้ ๑๖ กัป เห็นไหม เวลามันเป็นปัญหา พ่อแม่ได้ ๑๖ กัปเพราะอะไร พ่อแม่ได้ ๑๖ กัปเพราะคำจูนศาสนาไง มาคำจูนศาสนา มาคำจูนศาสนาไว้ทำไม คำจูนศาสนาไว้ให้เพื่อที่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาได้เล่าเรียนไง นี่ไง ฟังในพระพุทธศาสนา

เวลาคนเราทำบุญกุศลๆ หาเงินได้ ๑ บาท เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่สิ่งหนึ่ง ใช้จ่ายเราสิ่งหนึ่ง ไว้ประกอบธุรกิจสิ่งหนึ่ง อีกสิ่งหนึ่งถึงได้ฝังดินไว้ๆ ฝังดินก็มาฝังไว้ในศาสนานี้แหละ

ถ้าเป็นความจริงๆ คุณงามความดี ความดีก็คือความดี มีอะไร ทำไมต้องเห่อเหิม ทะเยอทะยาน ไม่มี ความดีก็คือความดี ความดีคือจบแล้วก็เป็นความดีนะ ความดีก็คือความดี ความชั่วก็คือความชั่ว มันเป็นสัจจะเป็นความจริงในตัวของมัน ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริงในตัวของมัน เห็นไหม

แต่เวลาคนเราเกิดมามีกายกับใจๆ เวลาร่างกาย ร่างกายเป็นธรรมชาติ เวลาหิวเวลากระหาย นี่เป็นเรื่องธรรมชาติของมัน แต่คนที่มิกิเลสตัดหาความทะยานอยากในหัวใจมากขึ้น นั่นแหละ เป็นความทุกข์มากขึ้น แต่คูสิ คูสมัยโบราณของเรา เวลาท้องไรท้องนา ผักหญ้าเก็บกินได้ตามสะดวกตามสบาย เดี่ยวนี้ไม่ได้ทั้งนั้นเลย อะไรก็ไม่ได้ ไปเก็บสิ สารพิษทั้งนั้น ไปเก็บของเขาเขามีสิทธิ์ทั้งนั้น ต้องควักตังค์ซื้อทั้งนั้น นี่ไง โลกเจริญๆ ใจ

แต่เมื่อก่อนของเราเป็นความมีน้ำใจต่อกัน เป็นเรื่องระดับของท่าน ให้กัน เจ้อจางกันๆ นี่พระพุทธศาสนาสอนอย่างนั้น แต่โลกมันเจริญๆ พระพุทธศาสนาในเมืองไทยก็เลยเป็นพระพุทธศาสนาทุนนิยม อะไรอุดมสมบูรณ์ไปหมด แล้วเราก็จะส่งเสริมกันๆ เวลาส่งเสริมๆ นะ ส่งเสริม

ประเพณีวัฒนธรรมของเรา ผู้มีศีล พระกับโยมมันมีระยะห่างต่อกัน เวลาพระก็เป็นพระ พระบอกเป็นลูกชาวบ้าน พระก็เป็นผู้ชายคนหนึ่ง สิทธิเสมอกัน ประชาธิปไตย มันว่านะ

แต่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา นะ แม้แต่พระด้วยกัน เวลาอยากได้บุญกุศล คนเราประพฤติปฏิบัติ คนเรานั้นนะ ๕ ชั่วโมง ๑๐ ชั่วโมงเป็นปี หลายๆ ๑๐ ปี มันกดดัน

สันนิบาตทุกดวงใจว่าแห้ว คนที่เกิดมามีทุกข์ในใจเป็นอริยสัจเป็นความจริง แต่พวกเขาไม่รู้ไม่เห็น พวกเขาทำของเราไม่ได้

ถ้าพวกเขาทำของเราได้ เรามารื้อค้นของเรา ทุกข์มันเป็นอริยสัจ ทุกข์มันเป็นความจริง ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ ทุกข์ดับไป ทุกข์มันคืออะไร ทุกข์คือสิ่งที่ทนไว้ไม่ได้ นั่งแล้วอย่าลุกนะ นอนแล้วอย่าลุกนะ อิ่มแล้วต้องกินต่อเนื่องนะ...ไม่ได้

ทุกข์คือความทนอยู่ไม่ได้ อิริยาบถของเราอยู่เฉยๆ ไม่ได้ มันทรมาณ มันเปลี่ยนแปลงจนเคยใจ นี่ไง สัจจะความจริงมันเป็นอย่างนั้น แล้วเราเกิดมาทำไมล่ะ เราเกิดมา ความเกิดมามันเป็นเรื่องธรรมชาติ จิตนี้มันต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ มันมีเวรมีกรรมของมัน ลมต้องพัด เวลาลมมันพัด มันเกิดเพราะอะไร เกิดเพราะอากาศมันร้อน มันลอยตัวขึ้น มันเกิดลมขึ้นมา

จิตมันมีเวรมีกรรมของมัน มันต้องหมุนเวียนของมันไปโดยธรรมชาติของมัน แล้วมันมีเวรมีกรรม มันมีอวิชชาี่แหละ พอมันเกิดขึ้นมาแล้ว คนที่มีบุญกุศลมา คนเกิดมาไม่เท่ากัน เวลาลมพัดเอื่อยๆ ลมพัดพองประมาณ มีความสุขนะ ลมพัดแรงๆ บ้านเรือนเราพังหมดนะ

นี่ก็เหมือนกัน อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของคน จิตนิสัยของจิต จิตนิสัยของมัน มันพัดแรงพัดเบาในหัวใจของคน หัวใจของคนมันเป็นของมันโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของมัน นี่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้หรือค้นๆ ขึ้นมา รื้อค้นขึ้นมา เห็นไหม กายกับใจๆ เราเกิดมา เราเกิดมาแล้ว สิ่งที่มีคุณค่า ชีวิตของเรามีคุณค่ามาก สิ่งที่มีชีวิต สิทธิมนุษยชนนี้ แหม! เขาถือกันมาก แล้วให้สิทธิ์กัน แต่เราอย่าไปล่วงสิทธิ์คนอื่น อย่ารอนสิทธิ์คนอื่น

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ มนุษย์เป็นผู้ฉลาด ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกมนุษย์ไ้กว่าสัตว์ ไ้กว่าสัตว์คือสัตว์ป่า สัตว์ป่ามันมีอิสรภาพของมัน มนุษย์ต้องเขียนกฎหมายไว้รอนสิทธิ์กันเอง เพราะว่าสิทธิมันกระทบกระเทือนกัน นี่มนุษย์ไ้กว่าสัตว์เพราะจิตเส้นตัวเองทั้งนั้น ต้องจิตเส้น ต้องมีกฎหมาย ไม่มีกฎหมาย มันเอารัดเอาเปรียบกัน มันลั่นฝู่นี้ความคิดของคนๆ แต่ธรรมโอสธแล้วจบนะ

เราคนดี คนดีๆ มันจะไปทำอะไรให้ผิดกฎหมาย เราเป็นคนดีๆ เราไปทำอะไรให้มันล่วงเกินกฎหมาย เราไม่ทำหรอก ถ้ามันล่วงเกินกฎหมาย แล้วความคิดของเรา ดีคืออะไร ดีคือ

ความสุขสงบในหัวใจของตน ในบ้านของตน ในครอบครัวของตน ในสามภรรยาของตน พ่อแม่ ลูกหลานอยู่ด้วยกันร่มเย็นเป็นสุข ลูกหลานคุยกันรู้เรื่อง ลูกหลานพูดกันเข้าใจ โอ๊ย! มีความสุขเนาะ

แต่มันไม่เข้าใจ มันไม่อยากจะกลับบ้านนะ บ้านไม่อยากจะกลับ ดิ่งเครียด แล้วเราต้องอบรมสั่งสอนบ่มเพาะของเราขึ้นมา แต่มันมีกรรมเก่า กรรมใหม่ไง พ่อแม่บางคนแสนดี

เราพูดบ่อยมาก มีครอบครัวหนึ่ง พ่อเป็นหมอ แม่เป็นหมอ ลูกเป็นหมอ แล้วลูกมีปัญหา ปัญหาจิตผิดปกติ เขาถามเลย “นี่มันกรรมอะไรๆ ผมเกิดมาผมคิดไม่ได้เลยว่าเคยทำอะไรที่ไม่ดี แล้วมันดีหมด แล้วนี่มันกรรมอะไรๆ” เรียกเรื่องกันไง

เวลาถึงที่สุดแล้วกรรมมันให้ผลๆ กรรมให้ผลเพราะอะไร เพราะพ่อก็เป็นหมอ แม่ก็เป็นหมอ ตัวเองก็เป็นหมอ รักษาเนี่ยอาจารย์หมอทั้งนั้น ศาสตราจารย์ทุกแขนงทุกโรครักษาทั้งนั้นก็ไม่หาย เขาเองเขาก็พามาหาเรา คุยกับเราไง นี่พูดถึงเขาพยายามบีบคั้นให้เราบอกว่ามันเป็นเพราะอะไร ว่ากรรมๆ กรรมอะไร

เหมือนกับว่าพระพุทธศาสนาเป็นลัทธิขอมจ้านน อะไรก็ยกให้กรรม ถ้าพูดไม่ได้ กรรม ถ้าพูดได้ แจ๋วๆ เชียว แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้เนาะ อจินไตย ๔ พุทธวิสัย โลก ฌาน กรรม เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบุพเพนิวาสานุสติญาณย้อนอดีตชาติไปไม่มีวันจบวันสิ้น แล้วภพชาติใด ภพใด ชาติใดที่ทำอะไรไว้ ทำดีๆ ขึ้นมา อยากให้ความดีสนองตน แต่ความชั่วไม่เอา บาปกรรมไม่เอา ขาดแคลนไม่เอา จะเอาแต่ความดีทั้งนั้น

พระอนุรุทธะ คุณเกิดมาดี อธิษฐานไว้เลย สิ่งที่ไม่ต้องมีไม่มีในชีวิตของตน ต้องสมบูรณ์แบบหมด เวลาไปเล่นทอยสะบ้ากัน แพ้ ก็เอาขนมมาแจกกันจนหมดใจ พอหมดแล้ว แม่ทำไว้หมดแล้ว ทีนี้ก็ให้คนใช้ไปเอาที่บ้านอีก เพราะแพ้อีกแล้ว ไปถึง แม่บอกว่าไม่มี หมดแล้ว คนใช้ก็มาบอกว่าไม่มี หมดแล้ว

เอาขนมไม่มี

ก็กลับไป คนใช้ก็ไปพูดกับแม่อีก แม่บอกโอ้โฮ! ลูกเรานี้ไม่รู้จักคำว่า “ไม่มี” เนาะ เอาถาดเอาฝาชีครอบ แล้วเอาไปให้ลูก จะสอนลูกว่ามันไม่มีมันคือแบบนี้ เวลาเปิดออกมา ขนมนี้กลิ่น

อายมันหอมไปทั่วบริเวณนั้นเลย โอโฮ! พอลูกได้กลิ่นขนมมันน้อยใจ แม่ไม่รักเราจริง ถ้าแม่รักเราจริง ขนมไม่มีต้องให้กินตั้งนานแล้ว ไอ้ขนมไม่มีนี่ไม่เคยได้กินเลยตั้งแต่เกิดมา

นั่นนะขนมทิพย์ สิ่งที่เขาทำให้เพราะด้วยอำนาจวาสนาบารมีของเขา เขาได้สร้างของเขา
มา

สิ่งใดที่เราขึ้น เราพยายามชวนขวยของเราด้วยสุดความสามารถของเรา ถ้าเราได้สร้างสมบุญญาธิการมามันจะประสบความสำเร็จ ถ้ามันไม่ได้สร้างสมบุญญาธิการของเรา เราพยายามทำต่อเนื้อของเรา เราพยายามสร้างสมของเรา เรามุมานะของเรา คนเรามันต้องประสบความสำเร็จ คนเรามันต้องทำได้ ถ้าทำไม่ได้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาไม่ได้ ครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาไม่ได้

การเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาคือการชนะตนเอง การชนะกรรมในใจของตน การกระทำสิ้นสุดแห่งทุกข์ในใจของตน นั่นต้องทำขึ้นมาๆ มันต้องมีความเพียรชอบ ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ คนเราจะเป็นคนดีคนชั่วเพราะการกระทำ เพราะความเพียรของตน เอวัง